

Θέσεις για την πολιτική στρατηγική του ΠΑΣΟΚ

I. Το ΠΑΣΟΚ παράταξη εξουσίας

Στόχος της πολιτικής μας σήμερα είναι η επανάκτηση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας και η διακυβέρνηση της χώρας από τις δυνάμεις της εργασίας.

Το ΠΑΣΟΚ είναι παράταξη που επιδιώκει να ασκήσει εξουσία. Δεν επιδιώκει μόνο να επηρεάσει με τις ιδέες του, την κοινωνική κριτική του και την δράση του την γενική κατεύθυνση της πολιτικής εξέλιξης. Θέλει να είναι πρωταγωνιστής των πολιτικών εξελίξεων, να συσπειρώσει την πλειοψηφία του ελληνικού λαού στον αγώνα για τη διαμόρφωση μιάς νέας κοινωνίας. Η θέση αυτή του ΠΑΣΟΚ ως παράταξη που διεκδικεί την εξουσία αποκλείει θέσεις οι οποίες το ταυτίζουν με τις επιδιώξεις ή αντιλήψεις μιάς περιορισμένης σε πολιτική απήχηση ομάδας. Αντίθετα του επιβάλλει θέσεις που θα δημιουργήσουν ευρύτερη συναίνεση και θα του επιτρέψουν να δημιουργήσει ένα ρεύμα πλειοψηφίας.

Το ΠΑΣΟΚ επιδιώκει τη διακυβέρνηση της χώρας γιατί θέλει να εφαρμόσει συγκεκριμένο πρόγραμμα γιατί θέλει όχι μόνο να διαχειριστεί την κυβερνητική εξουσία αλλά να τη χρησιμοποιήσει για την αλλαγή της κοινωνίας. Κεντρικό σημείο της προσπάθειας του πρέπει να είναι το πρόγραμμα και η επαναδιατύπωσή του, το πρόγραμμά του όπως και η πολιτική του δεν είναι κάτι θέσφατο, αποκρυσταλλωμένο στα όσα κείμενα δημοσιεύσαμε μέχρι σήμερα. Το πρόγραμμά του έχει ανάγκη επανεκτίμησης με βάση τις εμπειρίες της διακυβέρνησης, τα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα της χώρας που συνεχώς αλλάζουν, τις προοπτικές που διαγράφονται για τη χώρα σήμερα. Μόνο αν έχει πρόγραμμα που μπορεί να πείσει τον ελληνικό λαό, ότι το ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση θα σημάνει μιά

νέα εποχή αποτελεσματικής αντιμετώπισης των προβλημάτων του θα μπορέσει να επανακτήσει την πλειοψηφία.

Η επιστροφή της σοσιαλιστικής παράταξης στην κυβέρνηση είναι για πολλούς αυτοσκοπός. Αυτοσκοπός γιατί συνεπάγεται τη νομή της εξουσίας για όφελος της παράταξης. Το ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση σημαίνει δυστυχώς ακόμη διορισμούς, εξυπηρετήσεις, μεταθέσεις, προαγωγές για όσους αγωνίζονται γι' αυτό. Αλλά οι στόχοι της πολιτικής του δράσης δεν είναι τόσο κοντόφθαλμοι. Το ΠΑΣΟΚ δεν αντιλαμβάνεται την επιστροφή στη κυβέρνηση ως την έναρξη μίας νέας περιόδου διαχείρισης της εξουσίας όπου νικητές λαφυραγωγούν τον κρατικό μηχανισμό διαιωνίζοντας τις διακρίσεις με βάση τα φρονήματα και την κομματική τοποθέτηση. Για το ΠΑΣΟΚ είναι ξεκάθαρο ότι η συμμετοχή στον αγώνα για την αλλαγή και το σοσιαλιστικό εκσυγχρονισμό δεν παρέχει δικαιώματα που πρέπει να εξαργυρωθούν. Η ανταμοιβή για την πολιτική δραστηριοποίηση είναι μιά ενιαία συνδεδεμένη με τη Δεξιά, τα πελατειακά της δίκτυα, τη ρουσφετολογία και την αντίληψη ότι η πολιτική δεν έχει κοινωνικούς αλλά ατομικούς στόχους.

II. Το ΠΑΣΟΚ ως αντιπολίτευση.

Το ΠΑΣΟΚ έχει ως αντιπολίτευση μιά συγκεκριμένη αποστολή. Αποστολή του είναι η παρουσίαση της δικής του εναλλακτικής πρότασης με αφορμή τη κυβερνητική πολιτική, ο προσδιορισμός των δικών του λύσεων που βγάζουν τη χώρα από τα αδιέξοδα. Είναι η συστηματική και συνεχής παρουσίαση της σοσιαλιστικής πολιτικής. Αποστολή του είναι ο διαρκής έλεγχος της κυβερνητικής πολιτικής. Το ΠΑΣΟΚ οφείλει να συντείνει με την παρουσία του στη Βουλή και τις τοποθετήσεις του στην πληροφόρηση και στη συνειδητοποίηση του λαού, να δημιουργεί τις προϋπο-

θέσεις για έναν ευρύτερο διάλογο μεταξύ των πολιτών. Να πιέζει έτσι για μιά διαμόρφωση της κοινωνίας σύμφωνη με τις αρχές και τους στόχους του. Αποστολή του ΠΑΣΟΚ ως αντιπολίτευση δεν είναι να αντιπαρατίθενται και να καταγγέλει τη κυβέρνηση σε κάθε θέμα ακολουθώντας το νήμα της κυβερνητικής πολιτικής. Αντιπολίτευση δεν είναι η άλλη όψη του νομίσματος της κυβερνητικής πολιτικής προς επιβεβαίωση της αντιπαλότητας προς τη κυβέρνηση.

Αντιπολίτευση δεν είναι μιά ευκαιριακή αλλά μιά συστηματική πολιτική. Αυτό σημαίνει ότι ο χρόνος της αντιπολίτευσης δεν είναι χρόνος χαμένος ως χρόνος εκτός εξουσίας. Είναι χρόνος ανασυγκρότησης του κόμματος, διαμόρφωσης μιάς νέας πρότασης εξουσίας και σχηματισμού της πολιτικής εκείνης υποδομής που θα επιτρέψει την πραγματοποίηση του προγράμματος του κόμματος. *

Για να κερδίσει πάλι την κυβέρνηση το ΠΑΣΟΚ οφείλει να αναλύσει τρία φαινόμενα : α) Την άνοδο της συντηρητικής παράταξης και την πολιτική της, β) Την πορεία της παραδοσιακής αριστεράς και γ) Την κοινωνική εξέλιξη και τη συμβατή μ' αυτή στρατηγική.

III. Η Ν.Δ. Το νέο ιδεολογικό πρόσωπο της Δεξιάς.

Η Ν.Δ. σήμερα στηρίζεται σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, κυρίως την ανώτερη και μέση αστική τάξη αλλά και αγρότες και εργάτες κυρίως συνδεδεμένους με τα πελατειακά της δίκτυα. Η Ν.Δ. έχει αυξήσει σημαντικά την εκλογική της απήχηση από το 1981 και μετά. Από το κατώτατο σημείο που είχε φθάσει το 1981 ξεπέρασε σταθερά το 44% στις εκλογικές αναμετρήσεις μετά τον Ιούνιο του 1989. Τόσο το ποσοστό της όσο και η διασπορά των ψήφων της σε όλη την επικράτεια δείχνει ότι η Ν.Δ. έχει μιά ευρύτερη διαταξική απήχηση, ότι έχει επιτύχει ένα ψηλό βαθμό πολυσυλλεκτικότητας. Η επιτυ-

*

Το συνηθισμένο θέμα, πως θα κάνει το ΠΑΣΟΚ πιο έντονη τη παρουσιάση του ως αντιπολίτευση θα απαντηθεί σωστά, αν ληφθούν υπ' όψη και τα εξής : Όσο μεγαλύτερη η συναίνεση τόσο περισσότερες οι δυνατότητες μιάς κυβέρνησης να εκτελέσει χωρίς αμφισβήτηση την πολιτική της. Η συναίνεση αποτελεί για μιά κυβέρνηση πέρα από τη πλειοψηφία στη Βουλή τη νομιμοποίησή της. Της παρέχει το δικαίωμα και την εντολή να ενεργεί για λογαριασμό των πολιτών. Η συναίνεση εξασφαλίζεται με πολλές διαδικασίες. Μιά είναι οι εκλογικές αναμετρήσεις. Η Ν.Δ. έχοντας κυριαρχήσει σε αλλεπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις έχει δημιουργήσει ένα κλίμα συναίνεσης στις θέσεις της. Το κλίμα αυτό συναίνεσης δεν αντικαθίσταται με ένα κλίμα αμφισβήτησης από τη μιά μέρα στην άλλη. Η μαχητικότητα της αντιπολίτευσης, η εμβέλεια των επιχειρημάτων και των συνθημάτων της εξαρτάται και από τη συναίνεση που δημιουργήσε για τους στόχους της. Η κυβερνητική φθορά του ΠΑΣΟΚ οδήγησε σε φθίνουσα συναίνεση για τους στόχους της σε κρίση νομιμοποίησής του. Η τότε αμφισβήτησή του οδήγησε στη σημερινή αναποτελεσματικότητά του. Η αντιπολίτευση θα γίνει ορατά μαχητική, θα μπορέσει δηλαδή να αμφισβητήσει τη νομιμοποίηση της κυβέρνησης, όταν ξεπεράσει τις αιτίες που οδήγησαν στη δικιά της κρίση.

χημένη πολυσυλλεκτική τακτική της έχει διάφορες αιτίες. Είναι σήμερα όμως το κύριο μέσο προώθησης της συντηρητικής ιδεολογίας, που δεν είναι αλλά μπορεί να καταστεί συγκολλητική ουσία των διαφορετικής κοινωνικής προέλευσης οπαδών της.

Τρία είναι τα κύρια στοιχεία της νεοσυντηρητικής αντίληψης όπως την προωθεί η Ν.Δ. α) Στον οικονομικό τομέα η καταγγελία του κρατισμού, η αναγκαιότητα τόσο μιάς απρόσκοπτης λειτουργίας της αγοράς και του ανταγωνισμού όσο και της ελεύθερης και ανεξέλεγκτης ανάπτυξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Η ελεύθερη ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία, ανεμπόδιστη από κρατικές παρεμβάσεις κάτω από την πίεση του ελεύθερου ανταγωνισμού μπορεί κατά τη Ν.Δ. να οδηγήσει στην ανάκαμψη και στην ανάπτυξη.

β) Στον πολιτικό τομέα η προσπάθεια για σταθερότητα και ελεύθερη δραστηριότητα των κοινωνικών ομάδων, ιδίως των επιχειρηματιών.

Οι τριβές από τη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς, η σύγκρουση συμφερόντων και η κοινωνική αντιπαράθεση θα οδηγήσουν σε αναρχία χωρίς πολιτική σταθερότητα. Η πολιτική της συντηρητικής παράταξης δίνει γι' αυτό ιδιαίτερη έμφαση στην τήρηση και στην ενίσχυση του "νόμου και της τάξης" και την επέκταση των κρατικών ή δικαστικών παρεμβάσεων για τον έλεγχο της τοπικής αυτοδιοίκησης, των εργατικών συνδικάτων και άλλων οργανωμένων ομάδων που εναντιώνονται στη κυβερνητική πολιτική. Απώτερος σκοπός είναι η δημιουργία μιάς "πειθαρχημένης και αρμονικής κοινωνίας".

Η διαχείριση μιάς όλο και πιο σύνθετης κοινωνίας μπορεί να επιτευχθεί κατά τη νεοσυντηρητική αντίληψη με την εκτεταμένη μεταβίβαση αποφάσεων από τη κυβέρνηση και τη διοίκησή της στις ενδιαφερόμενες ομάδες συμφερόντων (βιομήχανους, εργαζόμενους, επαγγελματίες) για να ενταχθεί και η κοινωνική αντιπαράθεση στη λογική του ανταγωνισμού και της συναίνεσης

που επιτυγχάνεται με την πίεση της κοινωνικά ισχυρότερης ομάδας. Η συντηρητική παράταξη ελπίζει έτσι βάσιμα ότι στον ανταγωνισμό των ομάδων θα επικρατήσουν εκείνες που πρόσκεινται στις συντηρητικές αντιλήψεις.

γ) Στον πολιτισμικο-κοινωνικό τομέα οι νεοσυντηρητικοί υποστηρίζουν την αποπολιτικοποίηση της δημόσιας ζωής, αρνούνται την αναγκαιότητα ενός κριτικού προσανατολισμού και μιάς κοινωνικής ηθικής που μπορεί να αμφισβητήσει τις νομιμοποιημένες βάσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Η πειθαρχία, η σκληρή εργασία, η οικογένεια σε αντίθεση με μιά ελαστική ηθική είναι οι αξίες που υπόσχονται να αναδείξουν.

Παράλληλα προς την ιδεολογική ανανέωση που υπόσχεται η Ν.Δ. είναι η εκσυγχρονισμένη εμμονή σε παλαιές πρακτικές απόκτησης και ελέγχου εξουσίας. Η συντηρητική παράταξη πέτυχε τον έλεγχο της ελληνικής κοινωνίας με τη διατήρηση και επέκταση των πελατειακών σχέσεων πολιτευτή και ψηφοφόρου που βασίζονται στην ατομική εξυπηρέτηση και το διορισμό στη δημόσια διοίκηση, με την ευκαιριακή παραχώρηση προνομίων την καθιέρωση ειδικών ρυθμίσεων και το συντεχνιακό κατακερματισμό της κοινωνίας με την καλλιέργεια τοπικιστικών εγωισμών ταυτόχρονα με το συγκεντρωτισμό και τον περιορισμό των πρωτοβουλιών και δυνατοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ισχυρό όπλο ήταν και είναι επίσης η προπαγανδιστική χρησιμοποίηση των μαζικών μέσων ενημέρωσης και η μονόπλευρη ιδεολογική διαπαιδαγώγηση τόσο με τη βοήθεια των σχολείων όσο και της κατευθυνόμενης πολιτιστικής δραστηριότητας. Η πολιτική υπήρξε συστηματική ως προς τον στόχο της, τον έλεγχο με βοήθεια της εξάρτησης από το κρατικό μηχανισμό που δημιουργούσε. Κύριο δίκτυο στήριξης είναι και παραμένει η μεγαλοαστική τάξη, οι επιχειρηματίες, οι εκπρόσωποι των ξένων επιχειρήσεων, οι εισαγωγείς που κάτω από τη σκέπη ^{της} αναρχίας των πολλαπλών ρυθμίσεων εξασφάλισαν τη στήριξη του κρατικού μηχανισμού για τις επιχειρηματικές τους επιδιώξεις, δημιούργησαν ολιγοπώλια, μηχανισμούς ελέγχου της αγοράς

εξασφάλισαν ρυθμίσεις που ευνόησαν και ευνοούν την παρα-
οικονομική τους δραστηριότητα.

Η ιδεολογική επίθεση της Ν.Δ. και οι πρακτικές της έχουν επηρεάσει σε συνδυασμό με τη φθορά του ΠΑΣΟΚ μόνιμα το εκλογικό σώμα. Στις εκλογές του Απριλίου 1990 επιβεβαιώθηκε η τάση που είχε αναφανεί στις προηγούμενες δυο εκλογικές αναμετρήσεις. Σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου η συντηρητική παράταξη ήταν πιο ισχυρή στην ύπαιθρο και πιο αδύνατη στα μεγάλα αστικά κέντρα. Από τον Ιούνη του 1989 η εικόνα αυτή άρχισε να αλλάζει. Τον Απρίλη του 1990 η Ν.Δ. αναδείχθηκε πρώτο κόμμα και πλειοψήφισε απέναντι στο ΠΑΣΟΚ και στο Συνασπισμό στο λεκανοπέδιο της Αττικής και τη Θεσσαλονίκη. Στο λεκανοπέδιο της Αττικής και στη Θεσσαλονίκη είναι συγκεντρωμένες πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις που επηρεάζουν αποφασιστικά τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και την τάση της πολιτικής εξέλιξης. Η Ν.Δ. κατάφερε να επιτύχει ένα μονιμώτερο ρήγμα σε χώρους που παληά στήριζαν τα αντισυντηρητικά κόμματα και να προσεταιρισθεί έναν ικανό αριθμό οπαδών από τους χώρους αυτούς. Την τάση της εξέλιξης επισημαίνει και το γεγονός ότι σύμφωνα με τις σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης η συντηρητική παράταξη έχει κερδίσει με το μέρος της ένα μεγάλο τμήμα άν όχι την πλειοψηφία των ψηφοφόρων από 18-35 χρόνων. Μόνο οι γενιές που γνώρισαν τη δικτατορία έχουν μιά σαφή αντιδεξιά τοποθέτηση. Χωρίς απήχηση σύμφωνα πάντα με τις σφυγμομετρήσεις είναι πιά πολλές από τις αξίες και τα συνθήματα, που για δεκαετίες ενέπνεαν την προοδευτική παράταξη. Υπάρχει εκτεταμένη δυσπιστία απέναντι στο κράτος και τις πρωτοβουλίες του, ταυτόχρονα έντονη επιθυμία για περισσότερη τάξη, πειθαρχία για μιά κοινωνία που να διοικείται αποτελεσματικά. Η ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η αγορά, ο ανταγωνισμός βρίσκουν περισσότερη απήχηση απ' ότι σχήματα οικονομικού σχεδιασμού ή κοινής ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής. Για τη σημερινή ελληνική κοινωνία η σοσιαλιστική διακυβέρνηση δεν έδωσε πειστικά

δείγματα ικανής διαχείρισης και η διεθνής εξέλιξη γέρνει την πλάστιγγα προς την κατεύθυνση της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας.

Η εφαρμογή της φιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής οδηγεί σε μιά κοινωνία με μεγαλύτερες ανισότητες όπου οι οικονομικά ισχυροί γίνονται ισχυρότεροι. Οι οικονομικές ανισότητες δεν είναι για τους συντηρητικούς αναπόφευκτες αλλά και επιθυμητές. Αποτελούν κίνητρο για μεγαλύτερη ατομική προσπάθεια. Στη σημερινή κοινωνία η πρόοδος δεν μπορεί όμως και δεν πρέπει να βασίζεται στην εξαθλίωση ή στην καθυστέρηση ορισμένων στρωμάτων. Άλλωστε η νεοσυντηρητική πρόταση οδηγεί την κοινωνία σε μιά γενικότερη οπισθοδρόμηση. Στοιχείο εκσυγχρονισμού της κοινωνίας είναι ο έλεγχος της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας, η δικαιότερη κατανομή των βαρών, η συμμετοχή, η ανάπτυξη της προσωπικότητας όλων των ατόμων που την απαρτίζουν. Τόσο στο οικονομικό όσο και στο πολιτικο-διοικητικό σύστημα η συγκέντρωση κεφαλαίου και η συγκέντρωση εξουσίας έχουν ενισχύσει τις αυταρχικές τάσεις, υπάγουν στη λογική του χρήματος-κέρδους ή της εξουσίας-γραφειοκρατίας όλο και περισσότερες πλευρές της ζωής αλλοιώνοντας ριζικά τις συνθήκες διαβίωσης και αλλοτριώνοντας το άτομο. Περιορίζουν τη συμμετοχή και την ελευθερία. Η εξέλιξη αυτή δεν απαιτεί κατάργηση των ελέγχων και των αντίρροπων εξουσιών όπως θέλει η συντηρητική παράταξη αλλά την ανάπτυξη νέων μορφών κοινωνικής ενσωμάτωσης που εξασφαλίζουν περισσότερη δημοκρατία και ελευθερία.

Η συντηρητική πολιτική πρακτική έχει προσδώσει στην ελληνική κοινωνία τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία δρούν ανασχετικά για τον εκσυγχρονισμό, για τις αλλαγές στις κοινωνικές δομές, για μιά πιο αποτελεσματική και ανταγωνιστική λειτουργία της οικονομίας και της δημόσιας διοίκησης. Η συντηρητική πολιτική πρακτική έχει οδηγήσει στη δομική ακινησία της κοινωνίας.

Η σοσιαλιστική παράταξη απορρίπτει γι' αυτό τόσο την πολιτική ιδεολογία όσο και τις πολιτικές πρακτικές της Δεξιάς.

IV. Η παραδοσιακή αριστερά. Σε αναζήτηση μιάς νέας ιδεολογίας.

Η παραδοσιακή αριστερά βρίσκεται σήμερα σε μονιμώτερη κρίση. Κυρίαρχο στοιχείο της κρίσης αυτής είναι ο ιδεολογικός αποπροσανατολισμός. Ήδη πριν από την κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού η διεθνής και εσωτερική εξέλιξη στην Ελλάδα αποδεικνύουν ότι ορισμένες ιδεολογικές σταθερές της παραδοσιακής κομμουνιστικής ιδεολογίας, όπως η οξυνόμενη κρίση και κατάρρευση του καπιταλιστικού συστήματος και η προλεταριοποίηση των μαζών ήσαν χωρίς σχέση με την πραγματικότητα. Η κατάρρευση των συστημάτων του υπαρκτού σοσιαλισμού έδειξε όχι μόνο ότι το σύστημα κατευθυνόμενης οικονομίας δεν μπορεί να οδηγήσει σταθερά σε περισσότερη ευημερία και σε αυξημένη ανταγωνιστικότητα αλλά δημιουργεί συνθήκες καταπίεσης του ανθρώπου αντίθετες με τη σοσιαλιστική επαγγελία. Η παραδοσιακή αριστερά έχει χάσει σήμερα την ιδεολογική ιδιαιτερότητά της, το δράμα στο όνομα του οποίου ήθελε να κινητοποιήσει τις μάζες. Σήμερα τόσο η Ελληνική Αριστερά όσο και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας προσπαθούν με νέες θέσεις να αναπληρώσουν το ιδεολογικό κενό, το οποίο δημιουργήθηκε. Οι νέες θέσεις αποτελούν μιά προσπάθεια προσαρμογής στη νέα πραγματικότητα. Πάσχουν όμως σε σημείο που δεν μπορούν να κερδίσουν τη χαμένη από τη διάφευση του οράματος αξιοπιστία. Η κριτική τους στη μέχρι τώρα ιδεολογία τους παραμένει επιφανειακή. Είναι φανερό η προσπάθεια να αποφευχθεί το καίριο ερώτημα, μήπως τα λανθασμένα στοιχεία της προηγούμενης πορείας υπάρχουν και καθοδηγούν ακόμη τη σημερινή πολιτική τους. Η νέα προοπτική που διαγράφουν από τη μιά μεριά εξαφανίζει την ειδοποιό διαφορά προς τους μεγάλους εχθρούς του χθές τα σοσιαλιστικά κόμματα από την άλλη όμως είναι τόσο γενικόλογη ώστε δεν

δημιουργεί δεσμεύσεις για μιά πολιτική διαφορετική εκείνης του παρελθόντος.

Η παραδοσιακή αριστερά εφαρμόζει μιά συγκεκριμένη πολιτική πρακτική. Μιά πρακτική, η οποία βασίζεται στο συγκεντρωτισμό των πολιτικών λειτουργιών, την συνεχή κομματική καθοδήγηση του μαζικού κινήματος, τη χρησιμοποίηση της κοινωνικής αναμέτρησης για πολιτικούς σκοπούς, τη συσπείρωση με βάση ένα λαϊκιστικό απλουστευτικό λόγο που έχει ως επίκεντρό του την ταξική και κοινωνική αντιπαράθεση. Η πρακτική της αυτή της επέτρεψε να δημιουργήσει στο παρελθόν μιά αξιόμαχη πολιτική οργάνωση. Η ριζοσπαστική κοινωνική κριτική που ασκεί έχει συσπειρώσει γύρω από την οργάνωση αυτή τα στρώματα και τις ομάδες εκείνες που βρίσκονται σε μιά μονιμότερη αντίθεση με την κοινωνική οργάνωση και θεωρούν ότι είναι αντικείμενο κοινωνικής εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Η απήχηση της παραδοσιακής αριστεράς δεν έχει μόνο ιδεολογικές αιτίες, αλλά στηρίζεται σε ταξικές διακρίσεις και αντιπαραθέσεις.

Ο ιδεολογικός αποπροσανατολισμός θα επιταχύνει τη διαδικασία που παρατηρήθηκε στις υπόλοιπες αναπτυγμένες βιομηχανικές ευρωπαϊκές χώρες της βαθμιαίας απώλειας απήχησης. Η διαδικασία θα προχωρεί στο βαθμό όπως, που η κοινωνική βάση στην οποία στηρίζεται η παραδοσιακή αριστερά θα αποδέχεται τους ταξικούς και κοινωνικούς συμβιβασμούς και θα ξεπερνά το σημερινό ταξικό απομονωτισμό της.

Στοιχείο στη πορεία αυτή θα είναι και η πολιτική της σοσιαλιστικής παράταξης. Στο μέτρο που θα μπορέσει να διαγράψει ένα πειστικό δράμα και μιά πολιτική που εκφράζει τις επιδιώξεις των εργαζομένων θα μπορέσει να ασκήσει όλο και μεγαλύτερη έλξη στους εργαζόμενους που επιζητούν μιά ρεαλιστική προοπτική για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής τους.

V. Οι επιπτώσεις της οικονομικοπολιτικής εξέλιξης

Το ΠΑΣΟΚ χρειάζεται μιά νέα πολιτική στρατηγική. Το σχήμα της ταξικής δομής των βιομηχανικών κοινωνιών που κυριαρχεί στην Κοινότητα δηλαδή μιάς μεγάλης πλειοψηφίας εργαζομένων με σχέση εξαρτημένης εργασίας, ενός μικρού αριθμού αγροτών και αυτοαπασχολούμενων και ενός περιορισμένου αριθμού κεφαλαίουχων δεν συναντιέται στην Ελλάδα. Ο αριθμός εκείνων που ασκούν εξαρτημένη εργασία μόλις ξεπερνάει τό ένα τρίτο του ενεργού πληθυσμού. Το ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού έχει σχεδόν σταθεροποιηθεί στο 27% του συνολικού ενεργού πληθυσμού, ποσοστό τρεις φορές πιο ψηλό από το μέσο όρο της Κοινότητας. Οι αυτοαπασχολούμενοι εκτός του αγροτικού τομέα αποτελούν ποσοστό ίσο με εκείνο περίπου των μισθωτών. Η κατηγορία των μισθωτών παρουσιάζει ένα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό : η πλειοψηφία τους απασχολείται στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Από το Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό τόσο οι αγρότες όσο και οι αυτοαπασχολούμενοι. Οι πρώτοι υπολογίζουν σε συνεχείς επιδοτήσεις για να αυξήσουν την ισχνή απόδοση του μικρού τους κλήρου. Οι δεύτεροι επιζητούν ισχυρή κρατική συμπαράσταση με ειδικές ρυθμίσεις για ν'αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό. Αυτή η πραγματικότητα μεταφέρει την κοινωνική σύγκρουση από το ταξικό επίπεδο στο επίπεδο της διεκδίκησης από το κράτος. Το κράτος και οι θεσμοί, που δημιουργεί, οι ρυθμίσεις που κατοχυρώνει, τα συμφέροντα που προστατεύει, τα ειδικά προνόμια που καθιερώνει είναι αντικείμενο αντιπαράθεσης. Στη πράξη λόγω της σχετικά μικρής απόστασης που υφίσταται στην Ελλάδα μεταξύ του κράτους της κυβέρνησης και του κόμματος, οι διεκδικήσεις των διαφόρων ομάδων απευθύνονται τελικά στο κόμμα.

Η οικονομική πολιτική της Κοινότητας και οι συναρτημένες με αυτήν πολιτικές με στόχο τη δημιουργία μιάς ενιαίας αγοράς και μιάς οικονομικής και νομισματικής ένωσης σχεδιάζονται με πρότυπο τις βιομηχανικές κοινωνίες και όχι μιάς κοινωνίας

με τα ελληνικά χαρακτηριστικά. Η πολιτική αυτή έχει ως προϋπόθεση μιά κοινωνική και οικονομική οργάνωση που διακρίνεται από σχετική αυτονομία απέναντι στο κράτος και μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα της εξέλιξης της προσανατολιζόμενης στις κατευθύνσεις της κοινοτικής πολιτικής χωρίς άμεσες κρατικές παρεμβάσεις. Η ελληνική κοινωνία δεν έχει λόγω των ιδιαιτεροτήτων της τις ίδιες δυνατότητες αντίδρασης. Η επιταχυνόμενη ένταξη της χώρας στο διεθνές περιβάλλον και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα έχει

- Τη βαθμιαία περιθωριοποίηση των ομάδων εκείνων του πληθυσμού που δεν θα μπορέσουν να προσαρμοστούν και να ανταγωνιστούν στο νέο περιβάλλον και τον εξαναγκασμό των μελών τους να στραφούν σε άλλες απασχολήσεις. Η εξέλιξη αυτή θα πραγματοποιηθεί σε ένα κλίμα εντόνων αντιπαράθεσεων και πιέσεων προς το κράτος να αναστείλει τις επιπτώσεις της ένταξης.
- Το μετασχηματισμό της κοινωνικής δομής σε κατευθύνσεις που θα ανταποκρίνονται στη λειτουργία της χώρας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας.

VI Στρατηγική ενιαίας δράσης των δυνάμεων της εργασίας

Αποστολή ενός σοσιαλιστικού κόμματος είναι να καθοδηγήσει την κοινωνία σε μιά συγκροτημένη πορεία σοσιαλιστικού εκσυγχρονισμού ένταξης στο διεθνές περιβάλλον και μετασχηματισμού της κοινωνικής δομής ώστε να ελαχιστοποιήσει το κόστος και να αυξήσει κατά πολύ τις δυνατότητες προσαρμογής της χώρας ανταγωνισμού και βελτίωσης της θέσης της στο διεθνή καταμερισμό εργασίας. Ταυτόχρονα θα πρέπει να επιδιώξει να διατηρήσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας, όπως την ιδιαίτερη σύνδεση του αστικού πληθυσμού με τους τόπους καταγωγής του, την ανεπτυγμένη οικογενειακή σχέση και την οικογενειακή αλληλεγγύη, την απασχόληση σε

περισσότερες εργασίες στην ύπαιθρο, ώστε να διευκολυνθεί η παραμονή και δουλειά στο χωριό, τη διατήρηση ενός ψηλού ποσοστού πληθυσμού μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Για να πετύχει αυτή η συγκροτημένη πορεία το ΠΑΣΟΚ οφείλει να εφαρμόσει Στρατηγική ενιαίας δράσης των δυνάμεων της εργασίας. Το σοσιαλιστικό κίνημα πρέπει βαθμιαία να ξεπεράσει τη πολυδιάσπαση της κοινωνίας σε διαφορετικές ομάδες και να ενοποιήσει τη δράση τους στο πλαίσιο μιάς κοινής αντίληψης για την πορεία του εκσυγχρονισμού. Προϋπόθεση είναι ο πολιτικός του λόγος και το πρόγραμμά του να μην ακολουθούν την απλουστευτική τακτική της υπεράσπισης των συμφερόντων όλων αλλά να βασίζεται σε ιεραρχημένους στόχους. Η Στρατηγική ενιαίας δράσης των δυνάμεων της εργασίας απαιτεί:

α) Συνεχή διάλογο με τους κοινωνικούς φορείς για να μπορέσουν τα αιτήματά τους να περιγραφούν και να ενταχθούν σε ένα κοινό πρόγραμμα. Ο διάλογος θα επιτρέψει ταυτόχρονα οικονομικοί φορείς να ξεπεράσουν τη συντεχνιακή τους απομόνωση, να δούν καλύτερα τα προβλήματα του συνόλου, να αποδεχθούν την ενιαία δράση, το πρόγραμμα και τις ιεραρχήσεις που συνεπάγεται. Ο διάλογος αυτός στόχο έχει τη διαμόρφωση της πολιτικής του σοσιαλιστικού κόμματος. Σκοπός του δεν είναι να θίξει την αυτονομία του μαζικού χώρου. Ο μαζικός χώρος θα πρέπει να έχει την πρωτοβουλία και την ευθύνη των αποφάσεών του.

β) Μιά πολιτική ίσης μεταχείρισης όλων και αυτονομίας της πολιτικής απέναντι σε πελατειακά δίκτυα, και στη προώθηση ειδικών συμφερόντων. Μόνο από τη στιγμή που είναι φανερό ότι δεν υπάρχουν για τη σοσιαλιστική παράταξη οι "δικοί μας" και "οι δικοί τους", ότι το κράτος δεν είναι φορέας εξυπηρέτησης όλων όσων στηρίζουν το κόμμα και ότι η εκλογική νίκη δεν πρέπει να οδηγεί σε συγκεκριμένα οφέλη θα μπορέσει το σοσιαλιστικό κόμμα όχι μόνο να διευρύνει την εκλογική του βάση αλλά να αποκτήσει την απαραίτητη στήριξη στην κοινωνία για την πολιτική εκσυγχρονισμού. Τότε μόνο θα δημιουργήσει την πεποίθηση ότι η πολιτική εκσυγχρονισμού

δεν είναι πολιτική αυθαίρετων διακρίσεων με οφελημένους και όχι ανάλογα με ευκαιριακές διακρίσεις.

γ) Μιά πολιτική δίκαιης κατανομής των βαρών του εκσυγχρονισμού και ανακατανομής του εισοδήματος και του πλούτου. Στον καθορισμό της πολιτικής αυτής θα πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερο δύο στοιχεία.

α) Η μεγαλύτερη ανισομέρεια στην κατανομή των βαρών προκύπτει από την ύπαρξη της ανεργίας. Πρώτος στόχος μιάς οικονομικής πολιτικής που θέλει να περιορίσει εισοδηματικές και κοινωνικές διακρίσεις είναι ο περιορισμός της ανεργίας. Γι' αυτό και έχουν προτεραιότητα μέτρα, που υποβοηθούν τις επενδύσεις, την επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας, την ανάληψη οικονομικών πρωτοβουλιών για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, θέσεων εργασίας με μονιμότερο χαρακτήρα.

Η πολιτική κατανομής βαρών θα πρέπει να αναζητήσει νέους τρόπους εφαρμογής. Οι εισοδηματικές μεταφορές με τη βοήθεια της αύξησης της φορολογίας και κατανομής του προϊόντος της φορολόγησης με άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις συναντούν σήμερα ανυπέβλητα εμπόδια τόσο στη κοινοτική πολιτική όσο και στις αναγκαιότητες που προκύπτουν από την ένταξη στο διεθνές περιβάλλον. Η αύξηση των φόρων για παράδειγμα στις χρηματιστηριακές συναλλαγές ή στους τόκους των καταθέσεων μπορεί να οδηγήσει, εφόσον δεν είναι εναρμονισμένη προς τις πρακτικές των υπολοίπων χωρών, σε φυγή κεφαλαίων ή μη πραγματοποίηση επενδύσεων. Έχει επομένως στενά όρια. Οι άμεσες επιδοτήσεις είναι στους περισσότερους τομείς, όπως στον αγροτικό τομέα, αντικείμενο ειδικών ρυθμίσεων της κοινοτικής πολιτικής και το κράτος-μέλος δεν έχει την ευχέρεια να καθορίσει μιά δικιά του διαφορετική πολιτική χωρίς επιπτώσεις (περιοπή ενισχύσεων, πρόστιμα). Για τούτο στη πορεία προς το σοσιαλιστικό εκσυγχρονισμό το κέντρο βάρους θα αποτελούν πολιτικές που αυξάνουν τις δυνατότητες του ατόμου και της κοινωνίας να λύνουν πιο αποτελεσματικά με

δική τους πρωτοβουλία τα προβλήματα, θα δημιουργούν ένα περιβάλλον ζωής, το οποίο αυξάνει την ευχέρεια κινήσεων. Το κέντρο βάρους για τον περιορισμό των ανισοτήτων πρέπει να βρίσκεται σε τομείς όπως η παιδεία, η υγεία, η στέγη, οι μεταφορές, το περιβάλλον, η κινητικότητα στον τομέα της εργασίας, με τη βοήθεια της επαγγελματικής εκπαίδευσης.

δ). Μιά πολιτική άμεσης βελτίωσης των συνθηκών ζωής. Σήμερα η μεγάλη καθυστέρηση στην πραγματοποίηση έργων υποδομής (π.χ. τηλέφωνα, δρόμοι), στην ανάπτυξη των υπηρεσιών που καθορίζουν το πλαίσιο της καθημερινής δραστηριότητας (π.χ. συγκοινωνίες), στον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης έχει αυξήσει σημαντικά τον κόπο και την ταλαιπωρία του εργαζόμενου να αντιμετωπίσει τα τρέχοντα θέματα επιβίωσής του. Οι ουρές στις συγκοινωνίες, η γραφειοκρατία στην έκδοση εγγράφων της δημόσιας διοίκησης, η αδιαφάνεια της νομοθεσίας με ταυτόχρονη εξάρτηση από τις υπηρεσίες που διαχειρίζονται κατά τη κρίση τους τη γνώση είναι χαρακτηριστικά δείγματα ότι η πολιτεία, τα κόμματα δεν έχουν δώσει προτεραιότητα στην επίλυση προβλημάτων που αφορούν άμεσα τους εργαζόμενους.

Η Στρατηγική ενότητας και ενιαίας δράσης των δυνάμεων της εργασίας θα πρέπει τέλος να συνοδεύεται από μία στρατηγική ανασυγκρότησης της οικονομίας και της κοινωνίας όπως διαγράφεται στη διακήρυξη. Επιδίωξή της είναι ο σοσιαλιστικός εκσυγχρονισμός που θα οδηγήσει στην ανταγωνιστική Ελλάδα του 2000.